

נאה דורש

פנינים ממיטב המגידים בהוצאת "יפה נוף"

מדוע התעצבו האחים בפתח בית יוסף?

ויגשו אל האיש אשר על בית יוסף וידברו אליו פתח הבית (מג, יט)

בתקופה שבין שתי מלחמות העולם לא היה בעיר דרמשטאט בגרמניה מוסד יהודי חנוכי, על כן למדו ילדי היהודים במסגרת בית הספר הכללי המקומי. אך גם בבית הספר הכללי הקדשו בכל יום שעות אחדות ללמודי דת, כאשר הרב אליעזר ורהפטיג, לימים מישד ישיבת 'חיי עולם' בלונדון, משמש כ"רעליגיון לערר" - מורה דת לתלמידים היהודים.

בין התלמידים שלמדו באותו בית ספר היה הילד אשר וסרטייל, לימים עורך 'שמירת שבת כהלכתה' ומתרגם באורו של רבי דוד צבי הופמן על התורה.

כאשר הגיע הרב ורהפטיג לפסוק: "ויגשו אל האיש אשר על בית יוסף וידברו אליו פתח הבית", הוא הביא את פרוש הרשב"ם במקום: "פתח הבית - קדם שוכנסו", והסביר בדרמטיות שהרשב"ם מבקש להדגיש בכך שהאחים החלו לדבר עם האיש בפתח הבית ולא נכנסו פנימה מיד, משום שחששו שמא צפויה להם סכנה בתוך הבית, ובמקרה כזה יהיה להם קשה יותר להתמודד עם כך בתוך הבית, ועל כן העדיפו להתעצב בפתח הבית לפני כניסתם.

ליל ט"ו חשוון תרצ"ט. יהודי דרמשטאט מתעוררים משנתם לקולות זעזוע של זכויות מתנפצות וצווחות נאצים המשתוללים ברחובות ושוורפים בתי כנסיות, מה שזכה בהמשך לכינוי "ליל הבדלח". הבחור אשר וסרטייל שהיה אז בן שבע עשרה, הגיע ביחד עם עוד יהודים רבים אל בית הכנסת בנסיון להציל את המבנה ואת ספרי התורה. אך כשראו היהודים שהנאצים מחריבים את פנים בית הכנסת, נפנו ושובו איש לביתו.

כאשר התקרב למאפייה שבפנת הרחובות ליביגשטרסה ולגדורשטרסה, פנה אליו אדם מבגד והזמין באדיבות רבה להכנס למאפייה. כיון שנימת דבורו היתה אדיבה ביותר, השתכנע הבחור והלך אחריו. האיש עלה בשלש המדרגות שהובילו מהרחוב אל המאפייה, ואז שם הבחור לב לדבר מזור: הדלפק שלידו עומד בדרך כלל המוכר פנוי לחלוטין, ומאחוריו עומדים שלושה עובדים וממתנים. באותו רגע עלתה בראשו המחשבה שהם מתכוונים להרע לו והוא נזכר בהסברו של הרב ורהפטיג על האחים שמאנו להכנס לבית יוסף, לפיכך נעצר במקומו.

"מה אתה רוצה שאעשה כאן?", שאל באדיבות את הגוי. באותו רגע, אחו בו הגוי ונסה להכניסו בכח אל המאפייה, אך הוא דחף אותו בכל כחו. ידי הגוי החליקו על מעיל הגשם של הבחור והוא נפל לאחור וקסם את דרכם של הצעירים שבמאפייה, ובינתיים פנה הבחור ונמלט מן המקום.

הרב וסרטייל מביא את הספור המפלא בספרו "ברכת אשר" ומוסיף לסיום: "קשה לדעת מה היה קורה אם לא הייתי נזכר באותה השנה בתאורו החי של הרב ורהפטיג וזכרנו לברכה, גם כיום, אחר שנים כה רבות, אינני יכול להשתחרר מן המחשבה שקטע זה בפרושו של הרשב"ם הצילני מידיהם של הנאצים ימ"ש!"

(רבי שלמה לוונשטיין שליט"א - מתוך האור יוסף הצדיק)

נשאת ונתת באמונה

על דבר הכסף השב באמתחתינו בתחלה אנהנו מוכאים להתגלל עלינו (מג, יח)

על פסוק זה יש א מוראדיגע וורט מהגאון מוילנא זצ"ל: ידועים דברי הגמרא (שבת לא ע"א), שהשאלה הראשונה ששואלים

אדם בשעה שמכניסים אותו לדין היא: "נשאת ונתת באמונה". והדבר מרמז כאן בפסוק: "על דבר הכסף השב באמתחתינו בתחלה", כלומר, הבחינה הראשונה שתהיה "בתחלה" היא בענין "הכסף", כיצד היתה התעסקותו של האדם בעניני ממונות, האם באמונה, או חלילה לא. אחר כך, "להתגלל עלינו" - מי שנכשל ויש בידו כסף שהשג בדרכים שאינן כשרות - יורד שוב לעולם הזה בגלגול, לתקן את אשר עות.

(רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל - יחי ראובן)

הראיה מהבאת האח ה"קטן"

בזאת תפחנו... כי אם בכוזא אחיכם הקטן הנה (מג, טו)

מדוע יפחנו דוקא על ידי הבאת האח הקטן? וכי אי אפשר פשוט לשלח שלח, שיברר האם אכן יש אח קטן? מרן ה"בית יוסף", בפרושו על התורה, מבאר שאמר להם יוסף: לכאורה, אין אתם אנשים הגונים, והראיה - שלא הסכים אביכם לשלח אתכם את אחיכם הקטן, כדי שלא ילמד ממעשיכם הרעים. כאשר תביאו את אחיכם הקטן, נוכח לדעת האם אתם אנשים כשרים, אם לאו.

כשבאו עם בנימין, אמר להם יוסף: "הנה אחיכם הקטן אשר אמרתם אלי?"

מדוע תמה, כביכול, יוסף על אחיהם הקטן? בנימין כבר היה באותה עת בן שלשים ואחת. לבנימין כבר היו אז עשרה ילדים.

שאל אותם יוסף, "הנה אחיכם הקטן אשר אמרתם?"

(רבי בן ציון מוצפי שליט"א - דורש ציון)

אני תלוי בכח מלמעלה

כידוע, ה"סביבון" עומד על רגל אחת. יש בתחתיתו כמין שפיץ שעליו הוא מסתובב, ופעמים אפילו קופץ.

מאפייה יש לסביבון את הכח להחזיק מעמד על רגל אחת ועוד לקפץ משמחה גדולה?

אם נשאל את הסביבון: למדנו את כל התורה כלה על רגל אחת... כיצד אתה עומד על רגל אחת, ואתה עוד קופץ? מה יענה לנו הסביבון?

הסביבון ישיב: אין לי זמן להאריך, אגיד לך בקצור על רגל אחת... באמת אם זה היה תלוי בכח שלי - הייתי מיד נופל, כי אין בי הכח לעמד על רגל אחת, אלא שאני תלוי בכח של זה שסובב אותי מלמעלה, ואכן כשנגמר הכח הזה אני מיד נופל...

בן אדם לפעמים לא יודע איך יעמד בהוצאות המטלות עליו. הוא צריך עכשו לחתן ילד ואין לו כסף, הוא בחובות מההוצאות השוטפות. האמת היא שאכן אי אפשר לשרד לבד, כי אתה בודאי תפל, אלא שיש אחד שמסובב אותך מלמעלה, ואז אתה יכול להיות בשמחה ולרקוד כמו הסביבון.

כשבן אדם מרגיש שהוא עומד על רגל אחת בלי שום קרקע מוצקה, והוא לא גומר את כסוי ההוצאות החדשות, ממילא הוא מתחיל לדאג איך יוכל לחתן ילדים. אבל מי שזוכה להשיג את האמונה שיש אחד יחיד ומיוחד שאוחז בו מלמעלה, וכל מהלך החיים הוא רק כפי רצונו - אדם כזה שרוי תמיד בשמחה ללא דאגה, והוא יכול לרקוד כמו הסביבון, כי הוא מאשר.

הסביבון אומר לנו דבר אחד: אני עומד ורוקד רק כפי הכח שמי שמסובב אותי נתן לי, וכשנגמר הכח הזה אני נופל.

(רבי אלימלך בידרמן שליט"א - הטוב הטוב הטוב)

כל שביכלתנו נעשה!

יוחנן כהן גדול

ב"על הנסים" אומרים: "בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול..." נשאלת השאלה, מי היה כהן גדול, מתתיהו או יוחנן? האם הפננה "מתתיהו..." כהן גדול, או מתתיהו שהוא בן "יוחנן כהן גדול"?

אל תאמין בעצמך עד יום מותך

על פי מרבית הדעות, יוחנן כהן גדול, אביו של מתתיהו ושל שושלת החשמונאים, היה צדיק מפלג כל ימי חייו. שנים או שלושה דורות אחריו היה יוחנן כהן גדול, ששמש בכהנה גדולה שמונים שנה, ובסוף ימיו נעשה צדוקי. על פי דעות בודדות, יוחנן כהן גדול אבי מתתיהו הוא אותו כהן גדול שסרח בסוף ימיו.

כך מובא בספר "תפארת ישראל" (יבין אות מא) על יוחנן כהן גדול שהפך לצדוקי: "שמש בכהנה גדולה פ' שנה, ונראה לי דמהאי טעמא מכנה בכולה תלמודא בשם 'כהן גדול', משום שזמן שמושו בכהנה גדולה היה גדול וארך יותר מכל הכהנים הגדולים שבבית שני. וגם מדתקון כמה תקנות גדולות ונכונות בישראל (שלהי מעשר שני), וגם זכה לשמע בת קול ויצאת מבית קדשי הקדשים שנצחו בניו במלחמה (סוטה לג), ואפלו הכי, אחר כל הכבוד והגדלה הזאת, לבסוף החמיץ ונעשה צדוקי, וקראוהו אחר כך בשם 'ינאי', והוא עצמו שם יוחנן ביוניתי (קדושין סו ע"א) מדנה מנה יוניתי, וכך קראו לכל הבאים אחריו בשם 'ינאי' זה (סוטה כב ע"ב, סנהדרין יט ע"א), מדכלם לא הלכו בדרך טובים, ולא היה נאות להם שם יוחנן, כי לא חנן אותם ה'".

לקח גדול ונורא אנו לומדים מענינו של יוחנן כהן גדול, וזה לשון הגמרא (ברכות כט ע"א): "אל תאמין בעצמך עד יום מותך, שהרי יוחנן כהן גדול שמש בכהנה גדולה שמונים שנה, ולבסוף נעשה צדוקי".

הוכחו עם הצדוקים בענין הקסטר

אחד הקלוקלים הגדולים של הצדוקים היה בענין הקסטר הקסטר. כך שנינו במשנה במסכת יומא (א, ה): "מסרוהו זקני בית דין לזקני כהנה, והעלוהו לעלית בית אבטינס והשביעוהו ואמרו לו: 'אישי כהן גדול, אנו שלוחי בית דין, ואתה שלוחנו ושליח בית דין, משביעין אנו עליך במי ששכן שמו בבית הזה, שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך'".

פרש רבנו עובדיה מברטנורא: "השביעוהו שלא יהא צדוקי, לתקון הקסטר על המחמה מבחוץ, ולהכניס מבפנים, שהם דורשים (ויקרא טו, ב) 'כי בענן' עשן הקסטר יבוא, ואז אראה על הכפרת', ואין הדבר כן, שהרי הכתוב אומר: (שם, יג) ונתן את הקסטר על האש לפני ה'". הצדוקים טענו, שהקסטר שמקטיר הכהן הגדול בקדש הקדשים - יש לתקנה מבחוץ, בהיכל. הם דרשו את הפסוק "כי בענן אראה על הכפרת": "בענן" - בעשן הקסטר יבוא הכהן לקדש הקדשים, ואז "אראה על הכפרת".

אך כבר דרשו חז"ל, שהכהן הגדול צריך להכנס לקדש הקדשים עם כף מלאה קסטר, ומלא המחמה גחלי אש, ושם עליו לתת את הקסטר על המחמה, כפי שנאמר (ויקרא טו, יג): "ונתן את הקסטר על האש לפני ה'".

שלש מאות כהנים גדולים צדוקים היו מוכנים למות בגלל הענין הזה, והתעקשו להבעיר את האש בחוץ, שלא כהגון.

למה היה הדבר חשוב כל כך בעיניהם?

הצדוקים טענו, שסדר הכנסו של הכהן לקדש הקדשים, עליו להיות כבר מוכן. הוא צריך לבוא עם אש שכבר הוכנה בחוץ, מראש. הוא צריך לבוא שלם, ולהשלים רק את הפעולה הקטנה החסרה. זה אפן עבודת ה', לשיטתם.

באו חכמי ישראל ואמרו להם: אתה טועים! גם אם לא הכנת את עצמך מראש, עדין יש לך תקנה. עדין בידך לתקן!

גם אם אתה מצוי כבר בעצמו של היום המקדש, בתוך קדש הקדשים, ולא הכנת את עצמך לפני כן - אל תתיאש! אפלו עכשיו יכול אתה לכפר על עצמך, וגם להביא כפרה ורצוי לכל עם ישראל. אף פעם אל תרגיש, "אחרתי, אני לא יכול, הכל

אבוד..." תמיד אתה יכול לקום ולהתחיל מהמקום שבו אתה נמצא.

יוחנן כהן גדול, שהפך לצדוקי לאחר שמונים שנות כהנה גדולה, הבעיר את האש בחוץ, כהנהגתם הרעה של הצדוקים, ומת.

מאחר שהפך לצדוקי, נקרא שמו "ינאי", שהוא תרגום של יוחנן ביונית. אף צאצאיו של יוחנן כהן גדול הצדוקי נקראו ינאי, ולא יוחנן. מאחר שאף הם היו רשעים, ולא חננים הא-ל.

החשמונאים תקנו את פגם הצדוקים

על פי הדעה שמדבר ביוחנן כהן גדול אבי מתתיהו, מדוע מזכיר יוחנן ב"על הנסים"? והרי ינאי גדול ונורא הוא למי שהגיע לדרגה גבוהה כל כך, וירד לתהום נמוכה כל כך!

התשובה היא, שהחשמונאים תקנו את הפגם שפגעו הצדוקים. לחשמונאים היה שמן שהור רק ליום אחד. היתה להם רק מנורה של עץ, ולא של זהב. אף הם לא התיאשו ולא בשלו את ההדלקה, אלא עשו כל מה שביכלתם!

אנחנו לא באים "מוכנים", אנחנו באים אל הקב"ה עם הטוב ביותר שאנחנו מסגלים ומצליחים לעשות. כשאנחנו מתאמצים לעשות כל שביכלתנו, הקב"ה נותן את ברכתו, ומצליח את מעשינו בדינו.

הניח חנוני את נרו מבחוץ

בספר "בוצינא דנהורא" מובא בשם רבי ברוך ממז'יבו' פרוש בדרך צחות על דברי המשנה (בבא סמא ו, ו) "הניח חנוני את נרו מבחוץ, חנוני חיב. רבי יהודה אומר: בגר חנכה פטור".

אם הניח החנוני את נרו בחוץ, ועבר שם גמל טעון פשתן, ונדלק הפשתן ופרצה שרפה - החנוני חיב. באים אליו בטענה, מדוע הנחת את הנר בחוץ?! כך הדבר כל השנה, אף רבי יהודה אומר, שבחנכה יהיה החנוני פטור, מאחר שכלם יודעים שמוציאים נרות לחוץ.

"חנוני" - אותיות "יוחנן".

החנוני הוא רמז ליוחנן כהן גדול, ש"הניח נרו מבחוץ" - לאחר שהפך להיות צדוקי התקין את עשן הקסטר בחוץ, שרם שנכנס לפני ולפנים "חנוני חיב" - יוחנן זה חיב בדינו, ולא תעלנה לו כל צדקותיו למלטו מיום הדין.

כידוע, "ברא מזכה אבא" (סנהדרין קד ע"א), הבן מזכה את אביו בצדקותיו. מתתיהו, בנו של יוחנן כהן גדול, וחמשת בניו החשמונאים, שהכריזו מלחמה לכבוד השם יתברך, "והיו חסידיו עליו, ואמלא הם נשתכחה תורה מישראל", והאירו לכל ישראל באור התורה שבכתב ושבעל פה - תקנו בזה את הפגם של יוחנן כהן גדול אביהם וזקנם, ונפטר מן הדין.

אם כן, "בגר חנכה" שתקנו החשמונאים, "פטור" יוחנן כהן גדול מן הדין, כי זכוהו בניו ותקנו את פגמיו.

השתדלות אחת שהצילה ממות

עלינו ללמד מימי החנכה עד כמה יכול אדם לזכות ולפעל בכל פעולה שהוא עושה.

מעשה שהנו נורא ונפלא, גם יחד ארע עם רבי אברהם וינפלד, שעבר יסורים אימים ונוראים במחנות ההשמדה, ושרד.

ימים ספורים לפני השחרור חלה רבי אברהם בטיפוס, ומצבו הלך והחמיר, עד שנראה שאבדה כל תקוה.

בעודו שוכב על הדרגש, מיסר וחסר אונים, נזכר רבי אברהם שמוכא בספר "אלוהי רבה" (סימן תרב), שמי שמקדש את הלבנה - מאותו יום שקדשה לא ידאג שמא ימות באותו חדש במיתה משנה, שלא בקצו.

במאמצים על אנושיים גרר עצמו רבי אברהם מן הדרגש שעליו שכב, הזדחל החוצה, וברך ברפת הלבנה. באותו רגע פגעה פצצה בבנין שבו שהה רגע לפני כן. כל אלו שהיו בבנין נהרגו, ורק רבי אברהם נותר בחיים. לאחר שהסתממה המלחמה הנוראה, הוא שחרר ממחנה ההשמדה. מצבו הבריאותי השתפר בהדרגה, והוא החלים לחלוטין.

השתדלות אחת, שבאה במאמץ גדול ועצום, כדי לקיים מצוה אחת של קדוש לבנה, הצילה אותו ממות לחיים.

על ידי קיום מצוה אחת אפשר להאיר אור גדול.

בואו נהיה חכמים, נדע לנצל את האור של חנכה, לדעת עד היכן כחו של נר קטן להאיר חשך גדול.

(רבי גואל אלסריי שליט"א - דורש טוב חנוכה)